

YAHYA KEMAL BEYATLININ ŞİİR VE EDEBİYAT ANLAYIŞINDA MİKRO VE MAKRO KÜLTÜR ALGISI

Sense of Micro and Macro Culture On Yahya Kemal's Apprehension of Poetry And Literature z

Onur AKBAŞ¹

Özet:

Tarihte meydana gelen olayların doğurduğu olgular zamanla toplumsal yaşantıya, kültüre ve sanata da sirayet eder. Meydana gelen bu etki kendini sanat ve düşünce dünyasında yeni arayışlar, tartışmalar, akımlar ve ekoller şeklinde gösterir. Göç maceramız itibarıyla sürekli batıya doğru bir seyir izleyen yolculuğumuz sadece yer değiştirme sureti ile değil, toplumsal temasların kaçınılmaz sonucu olan kültür ve bilgi alışverişi şeklinde de devam etmiştir. İlan edilen Tanzimat Fermanı ve ardından devrin aydınları tarafından -daha önce bireysel ve kısa süreli teşebbüsler halinde kendini göstermiş olan- sanatta, dilde ve edebiyatta kendini tekrar etmekten öte bir yenilik ortaya koyamayan eski edebiyattan ister tamamen kurtulma ister ondan istifade etmek şeklinde arayışlara gidilmiştir. Bu durum gerek Çinlilerle münasebette gerek İslami dönemde gerekse Batılılaşma devrinde çevresinden kopuk olmayan bir kültür olduğumuzu gösterir. Ancak diğer devirlere nazaran Avrupa medeniyeti etrafında teknolojiye bağlı olarak da hızlanan ilerlemeler toplumsal ve siyasi alanda olduğu gibi sanatta ve edebiyatta da yer yer farklı tepkilerin, çekincelerin ve algıların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Ortaya çıkan yeni ideolojiler bağlamında kimi aydınlarımız, eski tamamen reddeder bir tutum içine girerken kimileri bunun tam zıddına eskiye ve geleneğe bu vesileyle kendi kaynaklarımıza yönelmeyi ve batıya sırtımızı dönmeyi teklif ederken kimi sanatkar ve münevverlerimiz ise bu iki görüş arasında bir terkiibe gitme yolunu tercih etmiştir.

En kaba sınıflandırma ile yukarıdaki üç görüşten sonuncusuna dahil edebileceğimiz Yahya Kemal'in sanat ve edebiyata dair yazıları etrafında millilik ve evrensellik kavramları üzerinde duracak bu kavramların bir eserin sanat eseri olarak değerlendirilmesinde rolü yahut ağırlığını anlamlandırmaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Yahya Kemal, Edebiyat, Milliyetçilik, Evrensellik, Şiir

Abstract:

Some events which occurred in history can associated with art, culture and social life. This attraction can be inspired of spring for discussions, scholars, new discovers, art movements. In world of art. You know our journey of moving to west is not just journey. So it proceeds as a kind of custom about culture, way of life, art. Shortly we can descript this custom of civilization. This situation has occurred as formal event since Tanzimat Fermanı and similar events. When we take a look to our history we can understand that we have never been disconnected other cultures. But after big crisis of idea some of intellectuals were advocating macro culture some of them were advocating micro culture.

So subject of micro culture and macro culture is an important problem according to our intellectuals. If we want to understand this problems, we should understand Yahya Kemal as a big intellectual and poet. Because Yahya Kemal Beyatlı is a kind of witness our resent of idea and art of idea.

Key Words: Yahya Kemal, Literature, Nationalism, Universality, Poetry

¹ Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi Yeni Türk Edebiyatı Doktora Öğrencisi

GİRİŞ

Tarihte meydana gelen olayların doğurduğu olgular zamanla toplumsal yaşantıya, kültüre ve sanata da sirayet eder. Meydana gelen bu etki kendini sanat ve düşünce dünyasında yeni arayışlar, tartışmalar, akımlar ve ekoller şeklinde gösterir. Göç maceramız itibariyle sürekli batıya doğru bir seyir izleyen yolculuğumuz sadece yer değiştirme sureti ile değil, toplumsal temasların kaçınılmaz sonucu olan kültür ve bilgi alışverişi şeklinde de devam etmiştir. İlan edilen Tanzimat Fermanı ve ardından devrin aydınları tarafından -daha önce bireysel ve kısa süreli teşebbüsler halinde kendini göstermiş olan- sanatta, dilde ve edebiyatta kendini tekrar etmekten öte bir yenilik ortaya koyamayan eski edebiyattan ister tamamen kurtulma ister ondan istifade etmek şeklinde arayışlara gidilmiştir. Bu durum gerek Çinlilerle münasebette gerek İslami dönemde gerekse Batılılaşma devrinde çevresinden kopuk olmayan bir kültür olduğumuzu gösterir. Ancak diğer devirlere nazaran Avrupa medeniyeti etrafında teknolojiye bağlı olarak da hızlanan ilerlemeler toplumsal ve siyasi alanda olduğu gibi sanatta ve edebiyatta da yer yer farklı tepkilerin, çekincelerin ve algıların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Ortaya çıkan yeni ideolojiler bağlamında kimi aydınlarımız, eski tamamen reddeder bir tutum içine girerken kimileri bunun tam zıddına eskiye ve geleneğe bu vesileyle kendi kaynaklarımıza yönelmeyi ve batıya sırtımızı dönmeyi teklif ederken kimi sanatkar ve münevverlerimiz ise bu iki görüş arasında bir terkibe gitme yolunu tercih etmiştir.

En kaba sınıflandırma ile yukarıdaki üç görüşten sonuncusuna dahil edebileceğimiz Yahya Kemal'in sanat ve edebiyata dair yazıları etrafında millilik ve evrensellik kavramları üzerinde duracak bu kavramların bir eserin sanat eseri olarak değerlendirilmesinde rolü yahut ağırlığını anlamlandırmaya çalışacağız. Böyle bir konuda Yahya Kemal'i tercih etmemizin sebebi gerek geleneği ve yerliliği savunan gerekse batılılaşmayı savunan pek çok sanatkarımızın Yahya Kemal mektebi hakkındaki olumlu düşünceleridir. Bunu konumuzu ele alırken kullandığımız kaynaklarda görmek mümkündür. İlgili kaynaklardan yapılabilecek olumlu yahut olumsuz eleştiri şeklinde yapılacak bir tasnif ayrı bir çalışma konusu olabilir.

1- Edebi “Uzam” Bağlamında Evrensellik ve Yahya Kemal

Pascal Casanova edebi uzamı genellikle olması gereken bir edebi “greenwich” yahut başkente olan yakınlığa göre değerlendirir. Evrensel bir Cumhuriyet teşbihinden yola çıkan Casanova, bir edebiyatın evrenselliğinin ölçüsünü o ülkenin başkenti hükmünde olan “kabul edilmiş” bir mekanla olan etkileşimin kuvvetinde görür.(Casanova, 1999; 97-103) Yahya Kemal'in kendi döneminde böyle bir başkent olarak görülen Paris'e gitmesini de bu şekilde anlamakta bir sakınca olmasa gerek. Bir edebi Greenwich olan Paris'e giden Yahya Kemal ile Casanova buraya kadar aynı noktada buluşurlar. Ancak Casanova'nın buradan sonraki tespitleri bizim dil ve kültür dünyamız için günümüzde dahi ne kadar geçerlidir? Bunu kendisinin ifadeleri ve diğer “milli edebiyat” yahut “edebiyatta kanon” metaforlarını kendi edebiyatları açısından tahlil eden eleştirmen ve düşünürlerin görüşleri ile hem Yahya Kemal'in kendi dönemindeki görüşleri hem de Yahya Kemal'i anlama ve yorumlama maksatlı ortaya konmuş, geçmiş ve günümüz araştırmacılarının bu yorumlamalarda ortaya koyduklarını mukayese ederek bir sonuca varmaya çalışalım.

2. Yabancı Edebiyatlarda “Millik/Yerlilik” Problemine Bakış

Evrensellik ve millilik meselesine hem emperyalizm hem de diktatörlük açısından yaklaşan Casanova, kendi renkleri ile var olmaya çalışan emperyalizmden yeni kurtulmuş ulusların ekonomiye de bağlı olan az gelişmişlikleri ile bu sefer edebiyat açısından devlet politikaları nedeniyle ulusalcı bir baskıyla karşılaşma durumlarını da o edebiyatlar adına bir tehlike olarak görür.

“Edebiyat uzamı nispeten siyasi yapılara bağlı olduğu için de, uluslararası edebi bağımlılık kısmen, uluslararası siyasi egemenlik yapıları ile de bağlantılıdır. İşte bu yüzden edebiyat dünyasında merkezden uzak olan sömürgecilik sonrası ülkelerin yazarları, daha varsıl uzamlardaki yazarlar gibi ulusal siyasetin baskısına karşı çıkmakla kalmayıp, siyasette ve edebiyatta uluslararası güçlere karşı da savaşmak zorundadırlar.”(Casanova, 1999; 9)

Bu tespiti yukarıda belirttiğimiz gibi güçlü bir dile ve edebiyat geleneğine sahip olmayan ve güçlü bir medeniyette geçmişte ya da şimdi de söylemek mümkün olabilir. Ancak bir milletin olmazsa olmazlarından olan dili olmadan Valery'den Goethe'ye pek çok edebiyatçının “uluslar arası bir

edebiyat borsası” gibi tahayyül ettikleri bu pazarda hangi kimlikle edebiyatını pazarlayacağı hususunda (Casanova, 1999; 28) bize tatmin edici cevap vermeyen Casanova’nın, Kafka’dan yola çıkarak dil üzerinde verdiği örnek düşündürücüdür:

“...Kafka da gelişmekte olan Çek edebiyat uzamının bir parçası olmasına ve Milliyetçi Yahudi hareketini hararetle desteklemesine rağmen, Alman dilinin ve edebiyatının –inkâr ettiği yıkıma çalıştığı bir mirasın- vârisi olarak yüzyılın en gizemli en yenilikçi külliyatlarından birini ortaya koymaya çalışmıştır.”(Casanova, 1999; 99)

Görüldüğü gibi birey olarak yazarın ortaya koyduğu evrensel uzamdaki bu yenilik dil olarak milli bir renkten yoksundur.

Yine Terry Eagleton “Edebiyat Kuramına Giriş” isimli kitabında “İngiliz Edebiyatının Yükselişi” bölümünde Victoria dönemi İngiliz Edebiyatını ele alır. Eagleton, Bu dönemde özellikle bu edebiyatın kitleleri uysallaştırmak için dinin yerini edebiyatın aldığı düşüncesinden yola çıkılarak, oluşturulduğunu, milli edebiyatın bu maksatla İngiliz halkını “helenize” etmek istediğini savunuyor. Oluşturulmak istenen milli edebiyat “kanonu”nu eleştirme yoluna gitmiştir.(Eagleton, 2017; 33) Ancak bu “Helenizm” ideali etrafında milli bir edebiyat oluşturma fikri, en çok Osmanlıdan ayrılan Yunan kültüründe uyandırılacak ve özellikle İngilizler tarafından desteklenen bu görüş edebiyatı da bu bağlamda güdümüne sokmaya çalışacaktır. Bu tespiti kendisinden öğrendiğimiz Gregory Jusdanis bu durumu şöyle ifade edecektir:

“Avrupa kimliğinin merkezine Hellas yerleştirilmemiş olsaydı, Helenseverlik Avrupa kamuoyunu kesinlikle seferber edemezdi.”(Jusdanis, 2015,45)

Bu ifadelerin ardından Yunan Milli Edebiyat kanonu etrafında oluşturulmak istenen paramiliter edebiyat tahliline giden Jusdanis’in de sadece folklor merkezli güdümlü edebiyat görüşüne karşı tutumu pek de olumlu değildir. Bunu onun şu tespitinden anlamaktayız:

“1907’de İon Dragumis’in Makedonya’da Yunan konsolosu olarak bulunurken (1904) günlüğüne yazdığı şu satırlar bu insanların projelerini özlü bir biçimde anlatmaktadır. “Yunanlıları vatansever yapmak istiyorum. Bunun için milli duygularını canlandırmaya çalışıyorum.””(Jusdanis, 2015; 129) Bu bir pedagogun görüşüdür ve işin edebiyatla olan kısmı tam da bu tespitlerin ilerleyen şu kısımlarında karşımıza çıkar:

“Yunan folklorunun kurucusu olan Nikolaos Politis de benzer biçimde halk şiirinin pedagojik misyonunu vurguluyordu. Folk şarkılarından yaptığı itibarlı derlemenin sunuşunda “halk şiiri milli eğitimin aracı olduğuna göre belli başlı şiirleri bütün Yunanlılar öğrenmelidirler.” Diye yazmıştır.”(Jusdanis, 2015; 129)

Bütün bu tespitlerini “doğu düşmanlığı” etrafında oluşturulan bir Helenizm teması üzerinden tahlil eden Jusdanis’in ardından Daryush Shayegan’ın şu tespitleri maksadın anlaşılmasında faydalı olur kanaatindeyiz. İslam ülkelerindeki entegrizmin panoramasını eleştirmenin şu ifadelerinde görmekteyiz:

“...Arapça kutsal sözler mırıldansın, önüne geldiği yerde Kur’andan alıntılar yapsın, umut kaynaklarını Kur’anda artırsın Batı’nın canavar materyalizmini ve sağrı derisi gibi büzüşüp küçülen Hristiyanlığın sefaletini lanetlemek için binlerce neden bulsun...” üstelik panoraması verilen bu tipler batının güvence temin eden ortamında yaşamayı da ihmal etmezler Shayegan’a göre. ((Shayegan, 2014; 89) görüldüğü gibi burada da batı ve batılı değerlere düşmanlık üzerinden bir “yerli” kanon oluşturma çabası vardır. Değişen sadece coğrafyadır.

3. Yahya Kemal’e Göre “Kültür”den “Evrensel” e Giden Yol

Yahya Kemal’in milli duyusu her zaman çok uluslu bir medeniyet tasavvurundan bağımsız değildir. O, Osmanlı edebiyatını medeniyet kavramı etrafında ele alırken şöyle diyecektir:

“*Şiirin âletleri usulleri, lisânı, zevki birdi ve her yerde aynı seviyeye hitâp ediyordu. Tesâlyâ Yenişehirindeki şâirin gazelini diyârbekir konaklarında, Urfalı şâirin kasidesini Bosna Saray konaklarında okuyor, anlıyor, coşuyorlardı. Havâs tabakasının şiiri böyle olduğu gibi halk tabakasının da böyleydi. Anadolu âşıkları Rumeli’yi, Rumeli âşıkları Anadolu’yu şehir şehir, çarşı çarşı dolaşüyor, o kadar geniş bir ülkede ruhları destanlarla, koşmalarla, semâîlerle birbirine bağlıyorlardı.*”(Beyatlı, 2015; 54)

Yahya Kemal’in Türk diline olan inancı, Türkçeyi yukarıda bahsi edilen “sömürge sonrası” bir milletin dili olarak görmemizden bizi adeta men ederken, Türk dilinin evrenselleşmesi adına yegane yolun çeviri olduğunu yine kendisinin bir yazısında İtalyan yazar Roberto Bracco’dan Mehmed Rauf Bey ondan kendisine naklolun ifadelerinden öğreniyoruz:

“*...milletimizin Avrupalılarca tanınmadığından bahsediyorsunuz, bu hususta pek büyük işler görebilirsiniz. Bir milleri hiçbir şey edebiyatı kadar tanıtamaz. Bir milleti öğrenmek için târih ve coğrafya kitalarından ziyade, şiirlerin, romanları tesiri vardır. Evet sizin de İtalyanlar gibi mademki lisânınız münteşir bir lisan değil, tecrübelerle, makalelerle edebiyatınızı Avrupa’ya tanıtmaya çalışınız.*”(Beyatlı,2015; 75)

Yahya Kemal’e göre evrenseli yakalayabilmenin yolunun Klasik edebiyatla mümkün olacağını şu ifadelerle bize duyurur:

“*Garb’in zevkini hulûl ancak eski şiirimizle kaabil olabilir.*”(Beyatlı,2015; 78) Ayrıca “cedlerimiz”in estetik anlayışına vurgu yapan Yahya Kemal, edebiyatta evrensel giden yolda Avrupa edebiyatının estetik temelli kuramlarına atıfta bulunmakta ve gerçek manada edebiyatın başladığı çizgiyi bize hatırlatmaktadır. Bunu Refik Halid ile alakalı yaptığı bir değerlendirmeden anlamaktayız.

“*(Yalnız) Edebiyatı telâkki itibariyle, bizimle Avrupa’nın herhangi bir milleti arasında bir fark vardır: biz iyi yazı yazana hayrânız; yazının bundan ötesini muhâkeme etmek devrine henüz gelmedik. Cedlerimiz iyi yazan bir kimseye “kaleminden kan damlıyor derler!” derler ve geçerlerdi; biz hemen hemen aynı görüşle: “Allah için fevkalâde üslûbu var!” diyoruz. Edebiyat kıymetinin derecesi bizde henüz bu noktadadır; Avrupa’nın herhangi bir milletinde ise bu noktadan sonra başlar. Bir muharrir iyi yazı yazdıktan sonra, fikrinin, zevkinin, rûhunun, nev’i ve kıymeti ile ölçülür. Hattâ garibdir ki o milletlerde fenâ yazan kıymeti pek büyük, Stendhal gibi Balzac gibi muharrirler de vardır. Mesela Stendhal, fenâ yazmağa ehemmiyet bile vermez, fenâ yazdığını itiraf bile eder: “Ben sicil üslûbıyla yazıyorum!” derdi. Maamâfih bu istisnâları bir kenara bırakalım. İyi yazmak edebiyatta esastır, ancak edebî değer yazı istidadından sonraki merhalelerdir.*”(Beyatlı,2014; 47)

4- Yahya Kemal’in Mikro/Makro Edebiyat Görüşlerine Dair Tespitler:

Elbet de bir sanatkârın sanat ve edebiyat görüşlerini anlamak ve yorumlamak için onun ortaya koyduğu görüşler yeterli değildir. Kendi devrinin estetik duyularını bağlamında aynı devri idrak eden ya da kendisinden sonra onun metinlerini yorumlayan yazılar ya da akademik çalışmalara başvurmak gereklidir. Yukarıdaki tespitlerimiz etrafında kendi milli rengi ile “evrensel pazar” da yerini bulacak bir edebiyat tasavvuruna sahip olduğunu düşündüğümüz yazarla ilgili Nurullah Ataç’ın tespitleri oldukça dikkate değerdir.. Şairin Batı şiiri etrafında Heredia tesirinde olduğu iddiasına karşı şöyle der: (Heredia’yı kast eder)“*Afrikalı zenciler gibi parıldayan parıldayan şeylere düşkün bir adamdır. Halbuki Yahya Kemal’in en “parnasien” mısralarında bile bir munislik sadece kaftıyeye dayanmayan deruni bir ahenk, hakiki bir şiiriyet vardır. Hasılı onun, doğrusu pek de bir şey olmayan o iki epope beytini bile, Hérédia’nın bütün şiirlerine değışmem.*”(Yetiş, 1998;12)

Ayrıca ifade ve terimler açısından Avrupalı dillere ait bazı ifade kalıplarının kullanılmasını eleştirmesine rağmen bunun ihtiyaçtan doğan bir durum olduğunda mazur görülmesini yine Yahya Kemal etrafında şöyle değerlendirir Ataç:

“*Dün “şeniyet” bugün “gerçek” kelimelerini hangimiz “realite”nin tam karşılığı diye kabul edebildik? Bay Yahya Kemal “hakçası” diyeceğine “pour être juste” ü kelime kelime Türkçeye çevirip “adil olmak için diyorsa bu, ta içinden duyduğu bir ihtiyaçtan gelmiyor mu?”(Yetiş, 1998;53)*

Ancak “Mektepten memlekete” dönen şairin bu dönüşünü kültürden medeniyete ya da evrensel giden bir yolculuk kapsamında en net bir şekilde Sabahattin Eyüboğlu tasvir eder. Eyüboğlu’na öre bu dönüş Avrupa’nın dünya görüşü ile Türk değerlerini anlamak demektir. (Yetiş, 1998;81) ona göre her hayranlık gibi Avrupa hayranlığı da bir hayat hamlesidir. Ama bu hayranlık hayran olduğumuz kültüre seyahat edip kendi değerlerimize dönmek şeklinde tamamlanırsa kıymetlidir. Bu bağlamda Eyüboğlu’na göre yeni Türk sanatını en iyi temsil eden Yahya Kemal’dir. (Yetiş, 1998;82-83)

Tanpınar bize dair romanı ele aldığı bir makalesinde sözü Yahya Kemal’in “mektepten memlekete...” bahsine getirerek, şekilde batılı eserleri birebir taklit ettiğimiz halde bu sahadaki başarısızlığımızı şöyle yorumlar:

“İşte Yahya Kemal’e mektepten memlekete davasında hak kazandıran noktalardan biri budur; kendi kendimizle biraz alakadar olmak meselesi... Bu sadece bize kendimize hüküm vermek selahiyetini getirmeyecektir, meselelerimizi meydana çıkaracak yani onları karşılayacak müstakbel eserleri hazırlamış olacaktır.”(Tanpınar, 2016; 52) Diyen Tanpınar, burada meselenin Dünya edebiyatı uzamında kullanılan şekilden değil kendi meselelerimizin bu şekilleri dolduracak şekilde eserler verilmediğinden üstelik kendi meselelerimiz üzerinde yeterince kafa yorulmadığından kaynaklandığını ifade ediyor.

Çalışmasında edebiyatın sadece milli sınırlar içerisine hapsedilmemesi gerektiği bu yüzden ortak kültür değil bilakis ortak medeniyet ve din anlayışının öneminden bahsedildiği bölümde sözü Yahya Kemal’in bu konudaki görüşlerine getiren Prof. Dr. H. Ömer ÖZDEN şöyle diyecektir:

“Yahya Kemal’in bu konudaki tavrının, ortak kültür değil, ortak medeniyet oluşturulabileceğinden yana olduğu görülmektedir. Aynı dine inanmayan farklı milletler ortak kültür oluşturmasalar da aynı medeniyet içerisinde yer alabilirler. Nitekim Osmanlı Devleti’nin zaman içerisinde Osmanlılık kavramının geliştirilmesinin temelinde bu olgu bulunmaktadır.(Özden, 2011; 90)

SONUÇ

Bizde Tanzimat’tan bugüne politik tartışmaların gölgesinden kurtulamayan edebiyatımızın kendisi etrafında gelişen tartışmalar da estetikten önce merkezlerine hep sosyo-politik argümanları almıştır. Elbet de edebiyat sosyal ve siyasi gelişmelerden bağımsız gelişemez ancak bir zevk ve estetik meselesi olarak ele alınmadığı sürece de bu gelişmelerden en azından hakkı olan özerkliği elde edemez. Hal böyleyken yeni kurulan Cumhuriyet’in kaynak olarak folklorla yönelmesi yukarıdaki bahsini ettiğimiz diğer toplumlarda görülen milli edebiyat sürecinden çok da farksız değildir. Yahya Kemal işine buraya kadarki kısmından sonrasının peşindedir. Yahya Kemal, “mektepten memlekete” davası ile bahsini ettiğimiz bu gelişmelerden bağımsız olunamayacağı bilgisi ile meselelerimizin edebi kaidelerden ve estetik kaygıdan uzak bir şekilde ele alınmaması gerektiğini ifade etmiştir. Bir milletin “evrensel Pazar”da yer almasının birinci şartı dil meselesi ise bu pazarda kendi rengimizle bulunmak istiyorsak genel çizgiler itibari ile evrenseli kucaklayan meselelerimizin de eserlerimizde varlığı hissedilmelidir. Bu bağlamda Sabahattin Eyüboğlu’nun yukarıya aldığımız ifadesini günümüze şöyle uyarlamak mümkündür: Evrensel görüşle milli meselelerimizi ele alan bir sanat ve edebiyat anlayışına hala ihtiyacımız var.

KAYNAKLAR

1. Akyüz K. *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri(1860-1923)*, İstanbul, İnkılap Kitabevi
2. Akyüz K. (1998), *Yahya Kemal İçin Yazılanlar I*, İstanbul, İstanbul Fetih Cemiyeti
3. Akyüz K. (2000), *Yahya Kemal İçin Yazılanlar II*, İstanbul, İstanbul Fetih Cemiyeti
4. Ayvazoğlu B. (2013), *Yahya Kemal “Eve Dönen Adam*, İstanbul, Kapı Yayınları
5. Berkes N.(2017), *Türkiye’de Çağdaşlaşma*, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları
6. Beyatlı Y.(2015), *Edebiyata Dair*, İstanbul, İstanbul Fetih Cemiyeti
7. Beyatlı Y.(2014), *Siyâsî ve Edebî Portreler*, İstanbul, İstanbul Fetih Cemiyeti
8. Casanova P. (2010), *Dünya Edebiyat Cumhuriyeti*, İstanbul, Varlık Yayınları
9. Eagleton T. (2017), *Edebiyat Kuramına Giriş*, İstanbul, Ayrıntı Yayınları
10. Eagleton T. (2016), *Edebiyat Nasıl Okunur*, İstanbul, İletişim Yayınları
11. Kerman Z. (1998), *Yeni Türk Edebiyatı İncelemeleri*, İstanbul, Akçağ Yayınları
12. Enginün İ.(2007), *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları* İstanbul, Dergah Yayınları
13. Ökten S. (2008), *Yahya Kemal’in Rüzgarıyla Düşünceler ve Duyuşlar* Ankara, Ötüken Yayınları
14. Özden H.(2011), *inanç ve Kültür Takipçisi*, Ankara, Ötüken Yayınlar
15. Shayegan D. (2015) *Yaralı Bilinç (Geleneksel Toplumlarda Kültürel Şizofreni)*, İstanbul, Metis Yayınları
16. Tanpınar A.(2016), *Yahya Kemal*, İstanbul, Dergah Yayınları
17. Tanpınar, A.(2016), *Edebiyat Üzerine Makaleler*, İstanbul, Dergah Yayınları
18. TDK (1994), *Doğumunun Yüzüncü Yılında Yahya Kemal Beyatlı*, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayını
19. Jusdanis, G. *Gecikmiş Modernlik ve Estetik Kültür (Milli Edebiyatın İcad Edilişi)* İstanbul, Metis Yayınları